

It was concluded that the use of information technology in primary school teachers' training activity is an important incentive mental motivation for students.

Being widely used in teachers' training process, computer technologies help students to enrich their creative thinking and increase their motivation for their specific and successful implementation in teaching practice at school.

The application of modern international experience in the assessment of the modern primary school teachers' professional competence is an important factor for the formation of innovative educational environment nowadays.

Keywords: *pedagogical experience, IT environment, competitiveness, competence approach, teaching practice, teacher education.*

УДК 37.02:811

Белявська О.О.

Belyavska O.

ПЕРЦЕПТИВНІ СТИЛІ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ

PERCEPTUAL STYLES AS THE KEY TO EFFECTIVE LEARNING FOREIGN LANGUAGES

У статті увага приділяється розвитку та вдосконаленню навчального процесу у вищих навчальних закладах, зокрема, визначенню нових підходів до вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей. У суспільстві поступово закріплюється усвідомлення необхідності володіння щонайменше однією іноземною мовою. Саме тому, підготовка студентів немовних факультетів до ділового іншомовного спілкування набуває в сучасному світі вагомому значення і є базовою частиною професійної підготовки майбутнього спеціаліста. Розглядається полісенсорне навчання, зокрема проводиться дослідження перцептивних модальностей студентів, що складають їх сенсорну систему, яка визначає не тільки спосіб отримання та засвоєння інформації, а також індивідуальну, особистісну стратегію навчання. Полісенсорне навчання сприяє ефективнішому запам'ятовуванню і тривалому утримувannya інформації в пам'яті, ґрунтується на сприйманні різними сенсорним каналами – зорових, слухових, кінестетично-дотикових та моторних елементів, наявних в дидактичних матеріалах навчання, зокрема іноземної мови. Успішне оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією буде можливим при вдалому застосуванні методичних, дидактичних, а особливо психологічних принципів. Разом з тим організація навчального середовища з опорою на індивідуальні особливості сприйняття дозволить створити систему психологічно та методично обґрунтованих засобів і методів презентації навчального матеріалу, а також систему методів і засобів впливу на окремих студентів з метою підвищення ефективності навчального процесу й професійного розвитку особистості.

Ключові слова: *полісенсорне навчання, перцептивні стилі, вивчення іноземних мов, запам'ятовування, сенсорні модальності, розвиток особистості, сприйняття, іншомовна комунікативна компетенція, методи навчання та вивчення, стратегії навчання та вивчення.*

У сучасному світі значно змінюється роль і значення освіти, що потребує розвитку та вдосконалення навчального процесу у вищих навчальних закладах, зокрема, визначення нових підходів до вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей. Усвідомлення необхідності володіння щонайменше однією іноземною мовою поступово закріплюється в нашому суспільстві. Саме тому, підготовка студентів немовних факультетів до ділового іншомовного спілкування набуває в сучасному світі вагомому значення і є базовою частиною професійної підготовки майбутнього спеціаліста.

Навчання іноземним мовам, як психолого-педагогічна проблема, було предметом дослідження багатьох авторів, які зазначають, що успішне вивчення іноземної мови залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників. Саме індивідуальні особливості сприяють успішному вивченню предмету студентами немовних спеціальностей. Однак, сферою зацікавлення науковців була не тільки індивідуалізація навчального процесу. Перш за все, науковців цікавила особистість студента, його психічні пізнавальні особливості, особливості сприйняття, потреби, інтереси, тощо. А. Гвоздева, Г. Сорокових досліджували індивідуальні особливості сприймання і пізнання в процесі вивчення іноземних мов [2]. О. Кочарян, Є. Фролова, вивчали когнітивні ресурси забезпечення успішності навчальної діяльності студентів. Зокрема, досліджували стильові характеристики навчання на рівні сприймання навчальної інформації та їхній вплив на особистість студента, висвітлювали роль стильових особливостей сприйняття у забезпеченні успішної навчальної діяльності студентів [6; 8]. М. Холодна звернула увагу на когнітивні стилі студента як прояв своєрідності індивідуального інтелекту [9].

У зарубіжних наукових дослідженнях набагато глибше вивчається питання індивідуалізації навчального процесу. Зарубіжні автори зацікавлені особистісними якостями суб'єктів навчання, їх пізнавальною, мотиваційною та емоційною сферою. Засвоєння іноземної мови суб'єктами навчання досліджували: В. Біркенбіл, А. Венден, Г. Деннісон, Д. Кох та ін. У своїх роботах вони висвітлюють особистісні стратегії вивчення мови, функції сенсорних модальностей в запам'ятовуванні та пізнішому відтворенні іншомовної інформації [10; 16; 11].

У сучасному вітчизняному психологічно-педагогічному просторі проблема сенсорних модальностей сприйняття та запам'ятовування (кодування) інформації є мало розробленою. Відзначається недостатня теоретична й експериментальна опрацьованість самого поняття «сенсорні модальності сприйняття», а вивчення впливу стильових особливостей сприйняття студентів на процес навчання наведено у нечисленних вітчизняних роботах [4; 5; 7]. Тому, дослідження сенсорних модальностей студентів, як індивідуальних особливостей сприйняття студентів і є метою нашої статті.

Даючи визначення сенсорних модальностей сприйняття, потрібно сказати, що це суб'єктивні засоби, за допомогою яких у ментальному досвіді людини відтворюється навколишній світ залежно від домінування певної модальності (слухової, зорової, кінестетичної, чуттєво-емоційної тощо).

Уперше питання про існування індивідуальних розбіжностей у способах запам'ятовування інформації поставив І. Павлов у рамках свого вчення про дві сигнальні системи кори головного мозку. Перша сигнальна система здійснює аналіз і синтез безпосередніх впливів зовнішньої дійсності й внутрішнього середовища організму з опорою на чуттєві враження (сенсорні та перцептивні сигнали). Друга сигнальна система забезпечує орієнтування в середовищі за допомогою слова з опорою на різні форми мовної діяльності (словесні сигнали). При цьому І. Павлов завжди особливо підкреслював, що варто говорити про взаємодію першої та другої сигнальних систем, оскільки вони не можуть функціонувати автономно або паралельно [1].

На сучасному рівні співвідношення першосигнальних і другосигнальних засобів кодування інформації розглядають як проблему міжпівкульової спеціалізації із закріпленням чуттєво-образної форми презентації дійсності за правою півкулею, а вербально-логічної – за лівою. Серед численних фактів, отриманих у рамках цього напряму досліджень, найважливішими є результати, які доводять безперервну взаємодію півкуль і, отже, процес постійного взаємоперекладу інформації, що надходить, у двох базових модальностях ментального досвіду (візуальної і словесно-мовної).

Багато науковців приділяють неабияку увагу роботі півкуль головного мозку (І. Коробейнікова, Н. Вольф, Е. Гольберг, Л. Коста та ін.) [3, с. 21]. Учені стверджують, що пам'ять у студентів з домінантною правою півкулею мимовільна, і вони не здатні запам'ятовувати силою волі, у зв'язку з чим великого значення потрібно надавати мимовільному запам'ятовуванню іншомовної інформації, яке має місце в практичній діяльності. Довільна пам'ять студентів з

логічною лівою домінантою допускає зазубрювання і багаторазове повторення матеріалу, що зазвичай і відбувається в навчальному процесі вищого навчального закладу.

Отже, визначаючи чинники успішного навчання іноземних мов студентів, варто звернути увагу на сенсорне засвоєння інформації суб'єктами навчання. Вивчення іноземних мов відбувається з використанням сенсорної системи особистості: зорової, слухової та кінестетичної. Сенсорна система – це рефлексивно-активоване, привілейоване відчуття, тобто властивий спосіб отримання інформації та реагування на неї, яке проходить зоровим, слуховим, кінестетичним каналом. Сенсорна система визначає не тільки спосіб отримання та засвоєння інформації, а також індивідуальну, особистісну стратегію навчання.

На даний час проблема полісенсорного навчання і сенсорного чуття досліджується усе більшою кількістю вчених, психологів, педагогів, теоретиків та практиків. Полісенсорне навчання ґрунтується на сприйманні різними сенсорними каналами – зорових, слухових, кінестетично-дотикових та моторних елементів, наявних в дидактичних матеріалах навчання іноземної мови. Полісенсорне навчання сприяє процесу нагромадження і утримування інформації в пам'яті, оскільки чим більше каналів бере участь у процесі пізнання (навчання), тим ширшими є кордони пам'яті, що в свою чергу сприяє ефективнішому запам'ятовуванню та тривалому утримуванню інформації в пам'яті.

Великого значення на сьогоднішній день набувають методи нейролінгвістичного і психологічного супроводу навчального процесу вивчення іноземних мов, основною метою яких є:

- забезпечення і регулювання загальноенергетичного і активаційного фону, на основі яких розвиваються усі психологічні функції студентів;
- стабілізація міжпівкульної взаємодії методом аудіо-візуальних і кінестетичних вправ стимулювання мозку;
- забезпечення регулювання, програмування і контролю за перебігом психічної діяльності суб'єктів навчального процесу.

Створення інноваційної моделі вищої освіти передбачає впровадження системи психолого-педагогічного супроводу, яка забезпечує підтримку навчального процесу в межах вищого навчального закладу. Ефективність засобів професійної підготовки визначає необхідність врахування у навчальному процесі індивідуальності студента й викладача.

На нашу думку, знання про те, які з сенсорних модальностей є особливо важливими для певного студента (візуальна, аудитивна, кінестетична, чуттєва), дає можливість презентувати новий навчальний матеріал відповідно до його сенсорних модальностей і тим самим поліпшити процес засвоєння, запам'ятовування та репродукції іншомовної інформації. Багатоканальне впровадження інформації, сприяє тому, що студенти сприймуть її згідно з їх примарною репрезентативною системою.

Процес навчання є досить складним, оскільки проходить на кількох рівнях одночасно. Важливу роль у ньому відіграє пізнавальний стиль студента, у навчальному контексті його називають стилем вивчення, тобто загальну тенденцію до інтелектуального функціонування. Тому, у своїй моделі ми враховуємо стильові особливості студента.

П. Скеган визначає стиль як: «загальну predisпозицію, спрямовану чи неспрямовану на перетворення інформації певним способом» [15, с. 288].

Й. Кефе вказує на фази, в яких стиль впливає на пізнання – перцепцію, реакцію, взаємодію з оточенням, в якому відбувається навчання. Щоб інформація була зафіксована в пам'яті, вона повинна сприйматися за допомогою відчуття. Люди відрізняються за ступенем вразливості, а отже й ефективністю використання окремого відчуття в процесі вивчення. Відрізняються також за стилем сприймання. Індивідуальні відмінності спостерігаються також у способах розуміння явищ. Одні мають здатність аналізувати дані, зосереджуючись на особливостях, тоді коли інші розуміють проблему холистично, та навіть спрощено [15, с. 289].

Психологи пов'язують пізнавальний стиль із загальними здібностями, і, враховуючи описану вище відмінність, говорять про «карту здібностей». Під цим терміном приховані

індивідуальні предиспозиції (природні здібності), які є сталою рисою людини. Але не можна недооцінювати також і досвід, який впливає на закріплення певних способів реагування (здібності набуті/очевидні). Отже, не тільки генетичні, але й середовищні та виховні чинники, власна діяльність особистості, мають істотний вплив на пізнавальні стилі, про що свідчать дослідження К. Роджерса, Й. Рейковського [13; 14].

Х. Гарднер ототожнює стиль вивчення з розумовими здібностями і говорить про існування різних рис, якими характеризується людина. Рівень окремих рис в особі може бути різним, а тип домінуючої риси виявляється в пізнавальному стилі. Його теорія мала вплив на методіку, в тому числі й на методіку вивчення іноземних мов.

Отже, потрібно пам'ятати, що ефективним навчання буде тільки тоді, коли педагоги будуть враховувати психологічні особливості розвитку особистісних психічних функцій студентів, активного задіяння їх основних сенсорних модальностей (візуального, аудіального, кінестетичного).

Основною тезою іноваційного навчання є те, що усі студенти без винятку можуть навчатися. Єдине, що знижує ефективність навчання, – це невідповідність навчального середовища їхній індивідуальності. Оскільки кожна людина, будучи неповторною особистістю, наділена та відрізняється від іншої особистості індивідуальними способами репрезентації свого досвіду, вона також схильна застосовувати одну з репрезентативних систем частіше, ніж інші. Інакше кажучи, у людей може бути сильніше виражена одна з перцептивних модальностей сприйняття, тому вони і поділяються на візуалів, аудіалів та кінестетиків. Таким чином, процес навчання повинен бути зорієнтованим на ці індивідуальні особливості сприймання суб'єктів навчання. Саме це твердження і визначило наше завдання – визначення перцептивних модальностей сприймання інформації студентів, тобто їхніх стилів кодування інформації.

Одним із завдань сучасної педагогіки та психології є вирішення проблеми «конфлікту стилів», що виникає у результаті невідповідності пізнавального стилю студента аспектам освітнього середовища. При традиційному навчанні презентація навчальної інформації є орієнтованою на візуальний стиль навчання та кодування інформації, що забезпечує оптимальну траєкторію навчання не для всіх студентів. Це зумовлює необхідність оцінювання розвиненості різних стилів кодування інформації суб'єктів навчання.

Перцептивні модальності сприймання ґрунтуються на фізичних способах сприймання й отримання нової інформації. До домінантних перцептивних модальностей сприймання належать зоровий (зорово-сприймальні особи), слуховий (слухо-сприймальні особи) і моторний канали (моторно-сприймальні особи).

Зоровий канали сприйняття (візуали) – це здатність особистості сприймати нову інформацію переважно за допомоги зору. Якісні ознаки нової інформації, на які реагує носій цього стилю в процесі сприймання і обробки інформації, це – яскравість, розмір і колір, його насиченість, сила і чистота; контрастність; фактура; форма і симетрія, а також вербальні та невербальні засоби, що визначають перераховані вище поняття.

Слуховий канал сприйняття (аудіали) – це здатність сприймання й обробки нової інформації, в першу чергу, спираючись на слух. Якісні особливості, на які реагують такі особи, це, насамперед, висота тону або звуку, темп, гучність, ритм, тембр і резонанс. Під час занять такі особи відрізняються своїм природним тяжінням до усного викладу матеріалу. Отже, фільми, будь-які форми аудіо-спілкування, аудіо-доповіді і аудіо-лекції виявляються особливо корисними в процесі навчання слухо-сприймаючих суб'єктів навчання.

Моторний канал сприйняття (кінестетики). Моторно-сприймальні слухачі при засвоєнні нової інформації спираються на рух і відчуття. Якісті, якнайважливіші для них у взаємодії з новою інформацією, це – частота, тиск, тривалість дії, інтенсивність уваги, а також позитивні чи негативні емоційні реакції на діяльність.

Здійснити діагностику індивідуальних стилів кодування й обробки інформації можна різними методами. Для практичного підтвердження теорії висвітленої вище а також, в нашому

випадку, для підбору відповідних методів навчання, ми вирішили дослідити перцептивні модальності сприймання студентів немовних спеціальностей, що вивчають іноземну мову (вибірка складала 60 осіб) використовуючи опитувальник діагностики домінуючої перцептивної модальності розроблений С. Єфремцевим.

Результати дослідження домінуючих перцептивних модальностей сприймання студентів висвітлює рис. 1.

Як видно з наведених даних, найбільш вираженим у студентів є кінестетичний канал сприйняття (46%), на нижчому рівні виразності знаходяться візуальний та аудіальний (29% і відповідно 25%).

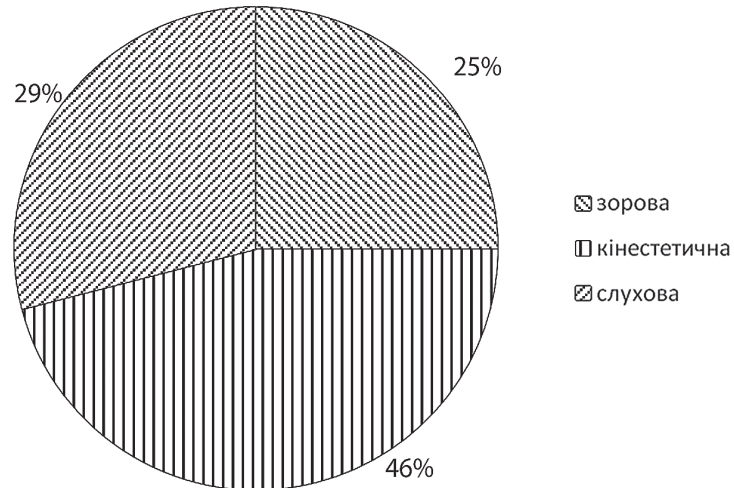

Рис. 1. Розподіл домінуючих перцептивних модальностей сприймання студентів

Однак рідко коли особистість суб'єкта навчання є мономодальною. Саме тому не варто оминати увагою виражені змішані типи полімодальності суб'єктів навчальної діяльності. Результати поширеності змішаних сенсорних модальностей сприймання студентів висвітлені на рис. 2.

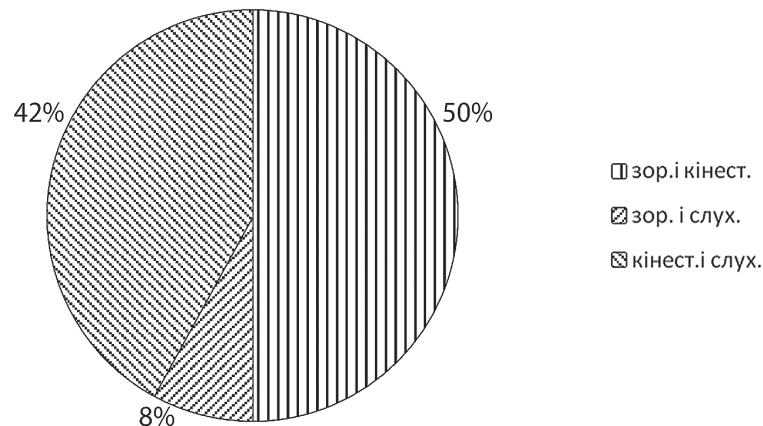

Рис. 2. Поширеність змішаних перцептивних модальностей сприймання студентів

Заявлені результати дослідження мають наявність змішаного візуально-кінестетичного стилю у 50% студентів, аудіально-кінестетичного у 42% студентів та візуально-аудіального стилю у 8% студентів, а це є свідченням того, що для того, щоб студенти краще запам'ятали інформацію її слід подавати полімодально, враховуючи висвітлені особливості сприймання студентів.

За допомогою методики виявлення переважної репрезентативної системи можна визначити групи студентів, які розрізняються за мірою розвиненості репрезентативних систем: візуальної, аудіальної та кінестетичної. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що у процесі навчання й презентації навчального матеріалу більшою ефективністю буде стратегія опори на переважаючі стилі кодування інформації, у якій буде спостерігатися збіг стилю викладання й навчання, що й призведе до відповідного кодування особистістю іншомовної інформації сприяючи більш ефективному вивченню іноземної мови, а пізніше її використанню в іншомовному середовищі.

Отже, можна із впевненістю стверджувати, що навчання іноземних мов на даний момент є вагомим проблемою, яка потребує переорієнтації навчального процесу та пошуку нових методів навчання, які сприяли б ефективнішому навчанню та вивченню іноземних мов студентами, навчали студентів практично використовувати іноземну мову в буденному реальному спілкуванні. Успішне оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією буде можливим при вдалому застосовуванні методичних, дидактичних, а особливо психологічних принципів. Разом з тим організація навчального середовища з опорою на індивідуальні особливості сприйняття дозволить створити систему психологічно та методично обґрунтованих засобів і методів презентації навчального матеріалу, а також впливу на окремих студентів з метою підвищення ефективності навчального процесу й професійного розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Вергасов В.М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе [Текст] / В.М. Вергасов. – К. : вища школа, 1985. – 174 с.
2. Гвоздева А.В. Индивидуальные особенности восприятия и познания при изучении иностранных языков [Текст] / А.В. Гвоздева, Г.В. Сороковых // ИЯШ. – 1999. – № 5. – С.73–80.
3. Гольберг Э. Соотношение физиологического и психического в высшей нервной деятельности человека [Текст] / Э. Гольберг, Л.Д. Коста. – Новороссийск : [б.н.и.], 1995. – С. 17–23.
4. Кашина Е.Г. Традиции и инновации в методике преподавания иностранного языка: учебное пособие для студентов филологических факультетов университетов [Текст] / Е.Г. Кашина ; отв. ред. А.С. Гринштейн. – Самара : Изд-во «Универс-групп», 2006. – 75 с.
5. Корнилова, Т.В. Интеллект и творчество студентов в условиях инновационного обучения [Текст] / Т.В. Корнилова // Национальный психологический журнал. – 2006. – №1. – С. 107-109.
6. Кочарян О.С. Когнітивні ресурси забезпечення успішності навчальної діяльності студентів [Текст] : навч. посіб. / О.С. Кочарян, Є.В. Фролова, В.М. Павленко. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харк. авіац. ін.-т», 2011. – 64 с.
7. Мірошніченко, Е.В. Психолого-методичні фактори оптимізації змісту іншомовної освіти у немовному вищому навчальному закладі [Текст] / Е.В. Мірошніченко. – Дніпропетровськ : [б.н.в.], 2002. – 258 с.
8. Фролова Є.В. Роль стильових особливостей сприйняття у забезпеченні успішності навчальної діяльності студентів [Текст] / Є.В. Фролова // Наукові записки. Сер. Психологія і педагогіка. Тематичний випуск : «Актуальні проблеми когнітивної психології». – Острогоз : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2010. – Вип. 14. – С. 296-305.
9. Холодная М.А. Когнитивные стили как проявление своеобразия индивидуального интеллекта [Текст] : Учебное пособие для студентов специальности 02/04/ КГУ им. Т.Г. Шевченко / М.А. Холодная. – К. : [б.н.и.], 1990. – 75 с.
10. Birkenbihl V.F. Das «neue» Stroh im Kopf? / V.F. Birkenbihl // Gabal Verlag GmbH. – 2000. – 320 p.
11. Coch D. Human Behavior, Learning, and the Developing Brain : Typical Development / D. Coch, K.W. Fischer, G. Dawson. – New York : Guilford Press, 2007. – 412 p.
12. Kruszewski K. Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela / K. Kruszewski. – Warszawa : PWN, 2004. – 532 s.

13. Reykowski J. Emocje i motywacja / J. Reykowski // Psychologia [pod red. T. Tomaszewskiego]. – Warszawa : PWN, 1982. – 200 s.
14. Rogers C.R. O stawagie się osobą / C.R. Rogers. – Poznań : Rebis, 2002. – 522s.
15. Skehan P. Individual differences in second language learning / P. Skehan // Studies in Second Language Acquisition. – 1991. – № 13. – P. 275-298.
16. Wenden A. i Rubin, J. Learner strategies in language learning / A. Wenden, J. Rubin. – New York / London : Prentice Hall International, 1987. – 181 p.

The article focuses on the development and improvement of the educational process in higher education, particularly, huge attention is paid to the new approaches of learning foreign language by students of non-linguistic specialties. The awareness to know at least one foreign language is being gradually fixed in our society. Therefore, teaching students of non-linguistic faculties foreign language business communication becomes meaningful in today's world and serve as a basis in professional specialists training. In the article, the attention is also paid to the multimodal learning, especially we investigate students' perceptual styles, that form their sensory system, which determines not only the way of getting and learning information but also individual personal learning strategy. Multimodal learning facilitates effective and easy memorizing and keeping information in the memory for a longer time, is based on perception with the help of modalities – visual, acoustic, kinesthetic elements that are present in didactic materials of subjects, especially of the subject of learning foreign languages. Successful mastering foreign language communicative competence will be possible with the appropriate application of methodical, didactical, and especially, psychological principles. However, the organization of the learning environment that is based on individual characteristics of perception will allow to create the system of psychologically and methodically reasonable means and methods of educational material presentation, and also a system of methods and means of influence on particular students in order to improve the learning process and the professional development of the individual.

Keywords: multimodal learning, perceptual styles, learning foreign languages, memorizing, sensorial modalities, personal development, perception, foreign language communicative competence, learning and teaching methods, learning and teaching strategies.

УДК 37.013.3.(091)(477)

Большакова І.О.

Bolshakova I.

КОМПЛЕКСНЕ НАВЧАННЯ У 20-Х РР. ХХ СТ. ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

COMPREHENSIVE TEACHING IN 20S OF THE 20TH CENTURY AS FACTOR OF THE EDUCATION CONTENT INTERDISCIPLINARY INTEGRATION DEVELOPMENT OF THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY

У статті розглядається «комплексне навчання», що впроваджувалося у школах УРСР у 20-х р. ХХ ст., як одне із джерел подальшого розвитку міжпредметної інтеграції змісту навчання другої половини ХХ ст., висвітлюються погляди українських вчених на проблему застосування «комплексного методу». Стисло окреслюються причини відмови від комплексного навчання та перехід до предметноцентричного навчання. Автор аналізує поняття «комплексне навчання»,